Studium przypadku: Wydminy – współpraca gminy wiejskiej z PES w obszarze usług społecznych

1. Charakterystyka gminy

Gmina Wydminy jest gminą wiejską w powiecie giżyckim, położoną we wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego. Na koniec 2025 r. liczyła 5 693 mieszkańców Obejmuje 233 km², 36 miejscowości i 29 sołectw. Rozproszone osadnictwo i odległość między miejscowościami są w Wydminach istotnym parametrem organizacji usług świadczonych w domu odbiorcy.[1]

Studium odnosi się do roku 2025. Ponieważ nie opublikowano jednego, pełnego sprawozdania z realizacji wszystkich usług za ten rok, dla danych liczbowych wykorzystano przede wszystkim ostatni dostępny raport o stanie gminy za 2024 r., a informacje dotyczące 2025 r. zestawiono z dokumentami programowymi, komunikatami GOPS i wywiadami.

Do analizy świadczenia usług społecznych w roku 2025 w gminie wykorzystano w szczególności następujące dokumenty:

- Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wydminy na lata 2024–2034;
- Raport o stanie Gminy Wydminy za rok 2024 – jako ostatni pełny materiał sprawozdawczy;
- Program współpracy Gminy Wydminy z organizacjami pozarządowymi na rok 2025;[2]
- Uchwałę budżetową Gminy Wydminy na 2025 r. oraz komunikaty GOPS o usługach sąsiedzkich i o projekcie „Premia społeczna”.[3]

Przejrzano także dostępne sprawozdania finansowe za 2024 r. dwóch podmiotów wskazanych w wywiadach: Spółdzielni Socjalnej HS Prekursor i Fundacji „Projekt ARCHE”. Są to sprawozdania całych podmiotów, a nie rozliczenia usług dla Gminy Wydminy; nie pozwalają więc ustalić lokalnej liczby odbiorców, wartości zleceń ani zatrudnienia przy poszczególnych usługach.[4]

2. Zapotrzebowanie na usługi społeczne

W gminie widoczne są jednocześnie zjawiska starzenia się mieszkańców i depopulacji. Na koniec 2025 r. w wieku poprodukcyjnym było 1 329 mieszkańców, w wieku

[1] Raport o stanie Gminy Wydminy za rok 2024, Urząd Gminy Wydminy, 2025 r.

[2] Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wydminy na lata 2024–2034; Uchwała Nr VII/57/2024 Rady Gminy Wydminy z 5.11.2024 r. w sprawie programu współpracy z organizacjami pozarządowymi na rok 2025; Uchwała Nr VIII/65/2024 z 18.12.2024 r. w sprawie budżetu na 2025 r.; dostęp: 12.10.2026 r.

[3] GOPS Wydminy, „Premia społeczna – podpisanie umowy” (13.02.2025 r.) oraz „Usługi sąsiedzkie 2025”;

[4] Repozytorium Dokumentów Finansowych KRS: sprawozdania finansowe za 2024 r. Spółdzielni Socjalnej HS Prekursor oraz Fundacji „Projekt ARCHE”. Dokumenty wykorzystano do weryfikacji formalnej ciągłości raportowania; nie zawierają podziału przychodów, kosztów ani odbiorców według gmin.

produkcyjnym 3 641, a w wieku przedprodukcyjnym 723; w tym samym roku odnotowano 37 urodzeń i 63 zgony. Z pomocy społecznej korzystały 303 rodziny liczące łącznie 513 osób. Wśród najczęściej wskazywanych przyczyn korzystania ze wsparcia znalazły się ubóstwo i bezrobocie (237 rodzin) oraz niepełnosprawność lub długotrwała choroba (60 rodzin).

Najbardziej uchwytną potrzebą usługową jest wsparcie w miejscu zamieszkania osób starszych, przewlekle chorych i niesamodzielnych. Raport za 2024 r. informuje o 30 osobach korzystających z usług opiekuńczych. Kierownik GOPS natomiast określił w wywiadzie bieżącą skalę usługi na około 42–43 odbiorców.[5]

Strategia gminy wskazuje na potrzebę rozwijania pakietu usług dla seniorów i ich opiekunów, dostępności usług opiekuńczych, asystencji osobistej, opieki wytchnieniowej oraz rozwiązań teleopiekuńczych. Wywiady pokazują zarazem, że dostęp do tych form ograniczają rozproszenie gminy, konieczność dojazdów, dostępność samochodu i trudność w pozyskaniu oraz utrzymaniu personelu. Przedstawiciel Fundacji „Projekt ARCHE" zwrócił uwagę, że koszt dotarcia specjalistów do niewielkich, oddalonych miejscowości może utrudniać prowadzenie działań stacjonarnych i środowiskowych.[6]

3. Lokalny potencjał PES i organizacji społecznych

Lokalny potencjał podmiotów ekonomii społecznej i organizacji społecznych jest niewielki, ale w części usług kluczowy. W wywiadach jako dwa rozpoznawalne podmioty działające w tym ekosystemie wskazano Spółdzielnię Socjalną HS Prekursor i Fundację „Projekt ARCHE". Pierwszy podmiot jest bezpośrednio włączony w realizację usług opiekuńczych zlecanych przez GOPS. Drugi prowadzi działania społeczne, edukacyjne i aktywizacyjne, jednak – według rozmówcy Fundacji – opiera je głównie na środkach zewnętrznych i działalności własnej, nie na finansowaniu z budżetu Gminy Wydminy.

Tabela 1. Potencjał PES do realizacji usług społecznych dla różnych grup społecznych

Obszar wsparcia	Podmioty świadczące usługi społeczne
Seniorzy i osoby zależne	GOPS Wydminy – organizator dostępu do publicznych form wsparcia; Spółdzielnia Socjalna HS Prekursor – wykonawca usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania; usługi sąsiedzkie organizowane przez GOPS.

[5] Raport o stanie Gminy Wydminy za rok 2024, część dotycząca realizacji zadań GOPS, usług opiekuńczych, pomocy w formie posiłku, asystencji osobistej, opasek bezpieczeństwa i wspierania rodziny.
[6] Wywiady: kierownik GOPS Wydminy; Spółdzielnia Socjalna HS Prekursor; Fundacja „Projekt ARCHE".

Obszar wsparcia	Podmioty świadczące usługi społeczne
Osoby z niepełnosprawnościami	GOPS Wydminy – organizacja dostępu do programów i usług; Spółdzielnia Socjalna HS Prekursor – wsparcie domowe osób zależnych w ramach usług opiekuńczych; nie potwierdzono, by PES realizowały w 2025 r. asystencję osobistą lub opiekę wytchnieniową.
Rodziny, dzieci i młodzież	GOPS Wydminy – asystentura rodziny i prowadzenie Ogniska Wychowawczego; Fundacja „Projekt ARCHE” – działania projektowe, edukacyjne i aktywizacyjne, jako projekt własny, a nie jako wykonawca zlecenia gminnego.
Pomoc żywnościowa	GOPS Wydminy – pomoc w formie posiłku; Spółdzielnia Socjalna HS Prekursor – usługi gastronomiczne świadczone komercyjnie, głównie poza gminą; w wywiadzie potwierdzono udział spółdzielni w dożywianiu dzieci w szkołach, bez dostępnego publicznie rozliczenia za 2025 r.
Integracja lokalna i aktywizacja	Fundacja „Projekt ARCHE” – działania społeczne finansowane głównie ze źródeł zewnętrznych i działalności własnej; Forum NGO’S Wydminy i inne organizacje lokalne – potencjał partnerski wskazany w strategii gminy.

Źródła: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wydminy na lata 2024–2034, Raport o stanie Gminy Wydminy za 2024 r., strona internetowa GOPS oraz indywidualne wywiady pogłębione.

4. Usługi społeczne realizowane w 2025 r.

W 2025 r. zasadniczą częścią świadczonych usług były te koordynowane przez GOPS, w pierwszej kolejności usługi opiekuńcze realizowane przez lokalny PES (HS Prekursor). Tabela rozróżnia informacje potwierdzone dla 2025 r. od ostatnich dostępnych danych sprawozdawczych za 2024 r. i informacji pochodzących z wywiadów.

Tabela 2. PES realizujące usługi społeczne różnego rodzaju

Kategoria usługi	Usługi i skala w 2025 r.*	PES / komentarz
Opiekuńcze w miejscu zamieszkania	13 lutego 2025 r. Gmina Wydminy podpisała umowę na grant „Premia społeczna” w wysokości 71 480,75 zł, przeznaczony na zwiększenie liczby osób objętych usługami opiekuńczymi. Ostatnie pełne dane: w 2024 r. z usług korzystało 30 osób, a Spółdzielnia działała w 28 środowiskach; koszt wyniósł 220 680 zł. Kierownik GOPS wskazał w wywiadzie około 42–43 bieżących odbiorców (rok 2025).	GOPS Wydminy – organizacja i kwalifikacja; Spółdzielnia Socjalna HS Prekursor – realizacja. Liczba z wywiadu nie jest oficjalnym wskaźnikiem rocznym.
Pomoc sąsiedzka, którą należy rozumieć głównie jako usługi opiekuńcze, na co jednak brak doprecyzowania w źródłach	Komunikat GOPS odnoszący się do działań w 2025 r. wskazuje usługę dla trzech środowisk, wynagrodzenie dla osoby świadczącej usługę 30,50 zł brutto za godzinę i limit do 25 godzin miesięcznie. Nie odnaleziono publicznego rozliczenia faktycznej liczby godzin i odbiorców za cały rok.	Usługa organizowana przez GOPS; w dostępnych źródłach nie potwierdzono roli PES jako wykonawcy.
Asystenckie i wytchnieniowe	W 2024 r. z programu asystencji osobistej skorzystały 2 osoby. Strategia przewiduje rozwój asystencji osobistej i opieki wytchnieniowej, ale nie znaleziono publicznych danych wykonawczych za 2025 r. potwierdzających ich skalę, wykonawcę lub liczbę godzin.	Brak potwierdzonego PES realizującego te formy w 2025 r.; strategia określa kierunek rozwoju, a nie wykonanie usługi.

Kategoria usługi	Usługi i skala w 2025 r.*	PES / komentarz
Usługi zdrowotne i prozdrowotne / teleopieka	W 2024 r. 26 osób objęto skorzystało z opasek bezpieczeństwa. W źródłach dostępnych dla 2025 r. nie odnaleziono porównywalnego sprawozdania o liczbie użytkowników ani o kontynuacji usługi.	Zamówienie publiczne, realizowane w kilku gminach - usługodawca komercyjny, dysponujący technologią; brak potwierdzenia wykonawcy PES w 2025 r.
Usługi opiekuńcze/ rodziny i dzieci	W 2024 r. wsparciem asystenta rodziny objęto 14 rodzin. GOPS prowadzi także Ognisko Wychowawcze. Nie opublikowano zbiorczej informacji o skali tych form w 2025 r.	GOPS Wydminy. Fundacja „Projekt ARCHE” deklaruje działania dla rodzin, dzieci i młodzieży, lecz bez gminnego zlecenia i bez danych o skali w Wydminach w 2025 r.
Usługi opiekuńcze, które należy rozumieć jako żywienie i wsparcie rzeczowe	W 2024 r. pomoc w formie posiłku objęła 134 osoby; wydatki wyniosły 254 729,40 zł. Przedstawicielka Prekursora opisała wieloletnie wykorzystanie klauzul społecznych przy żywieniu szkolnym, lecz nie odnaleziono publicznego rozliczenia zlecenia za 2025 r.	GOPS – pomoc w formie posiłku; HS Prekursor – potencjalny wykonawca usług gastronomicznych zgodnie z wywiadem.
Usługi opiekuńcze: opieka instytucjonalna	Raport za 2024 r. wykazuje wydatki na pobyt mieszkańców w domach pomocy społecznej w wysokości ok. 1,63 mln zł. Nie znaleziono danych pozwalających opisać skalę tej formy w 2025 r.	Usługa poza lokalnym PES; pokazuje zapotrzebowanie, którego nie zaspokaja wyłącznie wsparcie domowe.
Usługi poradnictwa specjalistycznego/ usługi edukacyjne	Fundacja „Projekt ARCHE” wskazała w wywiadzie m.in. warsztaty w Wydminach dotyczące bezpieczeństwa seniorów i pierwszej pomocy. Brak źródeł pozwalających określić, czy i w jakiej skali działania te realizowano w 2025 r.	Fundacja „Projekt ARCHE” – działania finansowane zewnętrznie i z działalności własnej; nie jako zakontraktowana usługa gminna według wywiadu.

Kategoria usługi	Usługi i skala w 2025 r.*	PES / komentarz
Integracja i aktywizacja lokalna	Fundacja „Projekt ARCHE” prowadzi działania dla seniorów, dzieci, młodzieży i społeczności lokalnych. Wywiad potwierdza obecność Fundacji w Wydminach, ale nie pozwala oddzielić zakresu działań z 2025 r. od aktywności w innych gminach i projektach.	Fundacja „Projekt ARCHE”; forma uzupełniająca, nie zastępująca zleconych usług opiekuńczych.
Inne usługi społeczne	Dodatkowo realizowane były w gminie usługi kulturalne.	Nie stwierdzono udziału PES w realizacji innych usług społecznych.

*W przypadku usług realizowanych w roku 2025 informacje pochodzą z wywiadów. Brak odpowiednich danych za ten rok w źródłach zastanych

Źródła: Raport o stanie Gminy Wydminy za 2024 r., komunikaty GOPS z 2025 r., Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych oraz wywiady wykorzystane w studium.

5. Społeczna percepcja usług społecznych

Analiza recepcji społecznej ma charakter ograniczony. Komunikaty GOPS pokazują warunki dostępu do konkretnych usług, a lokalna Telewizja Kopernik przedstawiała jednorazowo profil działalności Spółdzielni Socjalnej HS Prekursor. Materiały te świadczą o widoczności oferty, ale nie są badaniem jakości ani opinii odbiorców. W wywiadach odbiór usług ujawnia się pośrednio: jako znaczenie dostępności lokalnego wykonawcy, relacji z opiekunką i możliwości dotarcia do mieszkańca w gminie o rozproszonym osadnictwie.[7]

6. Model współpracy gminy z PES w obszarze usług społecznych

Model współpracy Wydmin z PES jest skoncentrowany na usługach opiekuńczych w miejscu zamieszkania. GOPS rozpoznaje potrzebę, prowadzi procedurę przyznania wsparcia i organizuje finansowanie, a Spółdzielnia Socjalna HS Prekursor realizuje usługę. Informacja o „Premii społecznej” z 2025 r. potwierdza kontynuację tego kanału współpracy i jego ukierunkowanie na zwiększenie liczby osób objętych usługami.

Istotnym elementem jest coroczny wybór wykonawcy w wyniku przetargu z zastosowaniem klauzuli społecznej. Mimo doceniania przez gminę wartości tego, że usługę wykonuje lokalny partner – nie gwarantuje to takiemu partnerowi pewności

[7] Lokalny materiał Telewizji Kopernik o działalności Spółdzielni Socjalnej HS Prekursor oraz komunikaty GOPS Wydminy. Materiały wykorzystano wyłącznie jako jakościowy sygnał widoczności oferty, nie jako badanie opinii mieszkańców.

uzyskania zlecenia. Zgodnie z wywiadem z kierownikiem GOPS w tym roku konkurs wygrał PES ze Śląska, oferujący niższą cenę, ale ostatecznie nie podpisał umowy. Kluczowym problemem okazało się w tym wypadku niemożność zatrudnienia na miejscu odpowiedniej kadry.

W przypadku wykonawcy lokalnego problemy kadrowe mają mniejsze znaczenie; kluczowym staje się rozległość gminy – w sytuacji, gdy lokalny wykonawca nie dysponuje samochodem. Uniemożliwia mu to niemal całkowicie świadczenie usług poza siedzibą gminy i jej najbliższą okolicą. W związku z tym usługi opiekuńcze nie są świadczone zadowalająco w przypadku mieszkańców gminy zamieszkujących w pewnej odległości od Wydmin. Zostało to zidentyfikowane przez wszystkich rozmówców jako jedna z głównych barier świadczenia usług społecznych przez PES na obszarach wiejskich. Dotyczyć to ma zwłaszcza gmin typowo wiejskich. Gmina wiejska Giżycko nie boryka się z tym problemem w takim samym zakresie (choć również jest gminą rozległą), gdyż dysponuje większymi zasobami kadrowymi jako spore miasto.

Fundacja „Projekt ARCHE" ma w modelu ukształtowanym w Wydminach inną pozycję. W wywiadzie jej przedstawiciel wskazał, że nie ubiega się o środki samorządowe w gminach, w których działa; współpracę z Wydminami buduje przez wymianę informacji, korzystanie z infrastruktury i działania edukacyjne. Oferta usługi jest jednak wyłącznego autorstwa Fundacji i gmina na tę ofertę nie ma zasadniczego wpływu. Fundacja „Projekt ARCHE" jest więc uzupełnieniem lokalnego ekosystemu usług, a nie wykonawcą tej usługi opiekuńczej na zlecenie gminy, jak Spółdzielnia Socjalna HS Prekursor.

W wywiadach zasygnalizowano wagę regularnej komunikacji PES i władz JST. Kierownik GOPS wskazał tu potrzebę funkcjonowania w takim PES, który określił jako modelowy – koordynatora odpowiadającego za stałe kontakty z gminą, sugerując, że takiego koordynatora brak. Z kolei przedstawicielka Spółdzielni Socjalnej HS Prekursor opisała zmniejszenie się liczby spotkań i ogólnie osłabienie relacji JST z PES po zmianie władz gminy w 2024 r. Przedstawiciel OWES wymienił Wydminy jako przykład gminy, w której wcześniej dostrzegał uporządkowaną współpracę PES i samorządu, a obecnie obserwuje zmianę warunków na mniej korzystne. Oboje respondenci wiązali tę sytuację ze zmianą na stanowisku wójta i zmianami w Radzie Gminy[8]. Generalnie można stwierdzić, że problemem lokalnego układu wykonywania usług przez PES jest stosunkowo niewielka liczba podmiotów stale współpracujących z gminą – tylko HS Prekursor i Fundacja Arche. Obok rozległości gminy jest to druga cecha wskazująca na niestabilność tego układu.

Mocnymi stronami modelu są: lokalny wykonawca usług domowych, powiązanie usługi z procedurą GOPS, doświadczenie w wykorzystaniu instrumentów społecznych przy zamówieniach oraz możliwość uzupełniania oferty przez niezależną organizację społeczną. Ryzyka dotyczą koncentracji realizacji na jednym lokalnym wykonawcy, rocznego horyzontu zleceń, transportu i pozyskiwania kadr, a także niepełnej publicznej informacji o efektach usług.

[8] Transkrypcje rozmów z przedstawicielami OWES: w studium wykorzystano wyłącznie tę, w której pojawia się bezpośrednie odniesienie do Wydmin. Druga rozmowa nie zawierała wątku dotyczącego gminy Wydminy.

7. Lista wykorzystanych źródeł

Źródła zastane

1. Raport o stanie Gminy Wydminy za rok 2024, Urząd Gminy Wydminy, 2025 r.
2. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wydminy na lata 2024–2034.
3. Uchwała Nr VII/57/2024 Rady Gminy Wydminy z dnia 5 listopada 2024 r. w sprawie programu współpracy Gminy Wydminy z organizacjami pozarządowymi na rok 2025.
4. Uchwała Nr VIII/65/2024 Rady Gminy Wydminy z dnia 18 grudnia 2024 r. w sprawie budżetu Gminy Wydminy na 2025 r.
5. GOPS Wydminy, „Premia społeczna – podpisanie umowy”, 13 lutego 2025 r.
6. GOPS Wydminy, „Usługi sąsiedzkie 2025”.
7. Repozytorium Dokumentów Finansowych KRS: sprawozdanie finansowe Spółdzielni Socjalnej HS Prekursor za 2024 r.
8. Repozytorium Dokumentów Finansowych KRS: sprawozdanie finansowe Fundacji „Projekt ARCHE” za 2024 r.
9. Telewizja Kopernik, materiał lokalny o działalności Spółdzielni Socjalnej HS Prekursor.

Wywiady

1. Indywidualny wywiad pogłębiony z kierownikiem GOPS Wydminy
2. Indywidualny wywiad pogłębiony z przedstawicielką Spółdzielni Socjalnej HS Prekursor.
3. Indywidualny wywiad pogłębiony z przedstawicielem Fundacji „Projekt ARCHE”
4. Indywidualny wywiad pogłębiony z przedstawicielem OWIES Elbląg (wykorzystano wątki odnoszące się bezpośrednio do Wydmin).